

Ot.prp. nr. 75

(1999-2000)

Om lov om endringer i lov 9. juni 1978
nr. 50 om kulturminner, lov 9. desember
1966 nr. 1 om hevd og lov 2. juni 1978 nr.
37 om godtroerverv av løsøre

*Tilråding fra Miljøverndepartementet av 30. juni 2000, god-
kjent i statsråd samme dag.*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Unidroits (Det internasjonale institutt for ensartet privatrett) konvensjon om stjalne eller ulovlig utførte kulturgjenstander ble undertegnet i Roma 24. juni 1995. Konvensjonen inneholder bestemmelser som regulerer tilbakesendelse av stjalne eller ulovlig utførte kulturgjenstander. Bakgrunnen for Unidroit-konvensjonen er en økende ulovlig handel med kulturgjenstander og bekymring over den skade dette ofte forårsaker. Dette gjelder ikke bare på de enkelte gjenstander og på nasjonens eller samfunnets kulturarv, men også på hele menneskehetens felles kulturarv. Oppmerksomheten omkring ulovlig omsetning av kulturgjenstander internasjonalt er økende, og det er behov for et bedre samarbeid når det gjelder vern av kulturarven.

Lovendringene er et ledd i oppfølgingen av norsk tiltredelse av konvensjonen. Stortingsproposisjon om tiltredelsessamtykke fremmes av Utenriksdepartementet.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Innledning

Norsk rett har i dag bestemmelser som omhandler til dels de samme spørsmål som konvensjonen. For så vidt gjelder ulovlig utførte kulturgjenstander har kulturminneloven bestemmelser om dette, men begrenset til å gjelde innenfor EØS-avtalens geografiske virkeområde. Konvensjonens bestemmelser foreslås derfor innarbeidet i kulturminneloven.

Når det gjelder stjålne kulturminner har hevdsloven og godtroervervloven bestemmelser som til en viss grad regulerer dette. Bestemmelsene i konvensjonen avviker på noen punkter fra normalordningen etter dette lovverket. Unntak kan gjøres i avtale med fremmed stat, jf. godtroervervloven § 5 og hevdsloven § 1 fjerde ledd, og konvensjonen kan dermed gjennomføres i norsk rett uten lovendring. Bestemmelsene foreslås likevel innarbeidet i norsk rett.

Som nevnt er de aktuelle bestemmelsene i kulturminneloven begrenset til å gjelde innenfor EØS-avtalens geografiske virkeområde. Kulturminneloven §§ 23 a - 23 f er tatt inn som en følge av rådsdirektiv 93/7/EØF 15. mars 1993 om tilbakelevering av kulturgjenstander (se Ot. prp. nr. 61 (1994-95) Om lov om endringer i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner m.m.). Rådsdirektivet er vedtatt for å gi statene en mulighet for tilbakeføring av kulturgjenstander som i Romatraktatens artikkel 36 er klassifisert som «nasjonalskatt av kunstnerisk, historisk eller arkeologisk verdi» når disse er fjernet fra deres område i strid med nasjonale bestemmelser. Bestemmelsene innebærer et unntak fra reglene om fri bevegelighet av varer som ellers gjelder.

Departementet fremmer i samråd med Justisdepartementet, med bakgrunn i ovennevnte, forslag til endringer i kulturminneloven, hevdsloven og godtroervervloven.

3 Departementets høringsbre

3.1 Departementets høringsbrev

Ved brev av 18. desember 1998 sendte Miljøverndepartementet lovutkastet på begrenset høring til følgende berørte departementer og faginstitusjoner:

- Finansdepartementet
- Utenriksdepartementet
- Kulturdepartementet
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet
- Forsvarsdepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Landbruksdepartementet
- Justisdepartementet
- Statsministerens kontor
- Samisk kulturminneråd
- Universitetsmuseene
- Sjøfartsmuseene
- Sysselmannen på Svalbard
- ØKOKRIM
- Nasjonalbiblioteket
- Norges Museumsforbund
- Norske nasjonalkommisjon for UNESCO
- Norges Kunst- og Antikvitethandlers Forening
- Norges Veteranskipforening
- Norsk Numismatisk forening
- Norsk Filatelistforbund
- Den norske Dommerforening
- Den norske Advokatforening

Høringsfristen ble satt til 29. januar 1999.

3.2 Innkomne uttalelser

Følgende instanser har uttalt seg til lovutkastet:

- Finansdepartementet
- Justisdepartementet
- Kulturdepartementet
- Kirke-, undervisning- og forskningsdepartementet
- Landbruksdepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Utenriksdepartementet
- ØKOKRIM
- Sysselmannen på Svalbard
- Samisk Kulturminneråd
- Arkeologisk museum i Stavanger
- Nasjonalbiblioteket

Om lov om endringer i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner, lov 9. desember 1966 nr. 1 om hevd og lov 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre

- NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
- Universitetet i Oslo
- Universitet i Bergen
- Den Norske Advokatforening

Høringsuttalelsene er generelt positive til endringsforslagene. Flere instanser har forslag til presiseringer og mindre endringer i lovteksten. Disse er søkt innarbeidet i forslaget til lovendringer.

Finansdepartementet forutsetter at lovendringsforslagene ikke har økonomiske eller administrative konsekvenser. Samferdselsdepartementet, Landbruksdepartementet, Nasjonalbiblioteket og NTNU har ingen merknader til endringsforslagene.

4 Generelle merknader til lovutkastet

4.1 Tilbakelevering av ulovlig utførte kulturgjenstander - kulturminneloven § 23 a

4.1.1 Bakgrunnen for lovforslaget

Som følge av legalitetsprinsippet i norsk rett kreves det at det blir etablert en lovhjemmel for å kreve tilbakeføring av kulturgjenstander fra norsk område til Unidroit-konvensjonens område. Departementet foreslår at det tas inn en tilføyelse i kulturminneloven § 23 a som gir hjemmel til å kreve tilbakelevering av kulturgjenstander som er fjernet ulovlig fra de stater som har ratifisert Unidroit-konvensjonen, på tilsvarende måte som for det som allerede gjelder for medlemsstater som inngår i EØS.

4.1.2 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene er positive til de foreslåtte lovendringer og ser det som viktig å styrke innsatsen mot ulovlig handel med kulturminner. ØKOKRIM viser til at det har liten sammenheng at bare kulturgjenstander fra EØS-landene skal gis en særlig beskyttelse i norsk rett. Det er særlig viktig å beskytte kulturgjenstander fra utviklingsland med både svak lovgivning og minimale ressurser til kontroll og håndhevelse på området.

Samisk kulturminneråd merker seg at norsk rett i dag har strengere regler for utførsel av samiske kulturminner i kulturminneloven § 23 første ledd bokstav c enn det som følger av Unidroit-konvensjonen artikkel 7 pkt. 1b. Videre vises det til at konvensjonens artikkel 7 pkt. 2 innebærer at en tilbakeføring av ulovlig utførte samiske kulturminner skal skje til det samiske samfunn og ikke til den stat det samiske samfunn faller inn under. Samisk kulturminneråd formoder at dette vil innebære at en eventuell tilbakeføring av ulovlige utførte samiske kulturminner må skje etter godkjenning av Sametinget eller det organ det måtte utpeke.

Justisdepartementet og Sysselmannen på Svalbard viser til forholdet til Svalbard, Jan Mayen og bilandene. Det reises spørsmål om lovendringer som følge av tiltredelse av Unidroit-konvensjonen skal gjelde her. Sysselmannen på Svalbard anbefaler for sin del at konvensjonen får anvendelse for Svalbard.

4.1.3 Departementets vurderinger

Når det gjelder forholdet til Svalbard, Jan Mayen og bilandene er det generelle utgangspunktet at folkerettslige avtaler som Norge slutter seg til, også omfatter Svalbard og Jan Mayen, med mindre det ved ratifikasjonen fra norsk side tas uttrykkelig forbehold. Når det gjelder bilandene, er utgangspunktet at konvensjoner som Norge ratifiserer, ikke omfatter disse, med mindre det fra norsk side ved ratifikasjonen uttrykkelig erklæres at de skal være med.

Dersom det ikke tas forbehold i forbindelse med norsk ratifikasjon, betyr dette at man fra norsk side blir forpliktet til å inkorporere forpliktelsene i

norsk rett gjeldende for Svalbard og Jan Mayen, men ikke i norsk rett gjeldene for bilandene.

Unidroit-konvensjonen har imidlertid det motsatte prinsippet. Etter artikkel 14 kan en stat som utgjør flere territoriale enheter avgi erklæring om hvilke territorier konvensjonen skal gjelde for. Dersom en konvensjonsstat ikke avgir en slik erklæring, skal konvensjonen gjelde for alle territoriale enheter som hører til denne staten.

Departementet vurderer det slik at konvensjonen bør omfatte Svalbard, Jan Mayen og bilandene. Dette er også i overensstemmelse med uttalelsene i forbindelse med høringen av spørsmålet om norsk tiltredelse til konvensjonen.

Kulturminnelovens bestemmelser har ikke anvendelse for Svalbard, Jan Mayen og bilandene, jf. lov 17. juli 1925 nr. 11 om Svalbard § 2, lov 27. februar 1930 nr. 2 om Jan Mayen § 2 og lov 27. februar 1930 nr. 3 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud land m.m. § 2. Lovendringer i kulturminneloven må derfor følges opp med tilsvarende endringer i forskrift 24. januar 1992 nr. 34 om kulturminnevern for Svalbard og forskrift 21. juni 1974 nr. 8792 om kulturminnevern for Jan Mayen. For så vidt gjelder bilandene tas det sikte på å innarbeide konvensjonens forpliktelser i egen forskrift.

Endringer i godtroervervloven og hevdsloven får anvendelse for Svalbard, Jan Mayen og bilandene, jf. Svalbardloven § 2, Jan Mayenloven § 2 og lov om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud land m.m. § 2.

For øvrig vil bestemmelsen i straffelovprosessloven kapittel 16 om beslag og utleveringspålegg også komme til anvendelse på Svalbard, jf. Svalbardloven § 2.

Til merknaden til konvensjonens artikkel 7 pkt. 2 om at tilbakeføring av enkelte ulovlig utførte kulturgjenstander skal skje til det aktuelle urfolksamfunn, for Norges vedkommende, Sametinget v/Samisk kulturminneråd, vil bestemmelsen bli vurdert innarbeidet i forskrifter til loven, jf. § 23 f. Vi viser for øvrig til at det er svært få situasjoner som vil bli omfattet av denne bestemmelsen.

Departementet har foretatt en teknisk justering i lovendringsforslaget for å forankre bestemmelsen i konvensjonens artikkel 5 nr. 2 og rådsdirektiv 93/7/EØF 15. mars 1993 artikkel 1 nr. 2 annet strekpunkt i kulturminneloven. Bestemmelsen sier at en kulturgjenstand også regnes som ulovlig fjernet hvis den har vært midlertidig utført men ikke brakt tilbake i samsvar med vilkårene i en utførselstillatelse.

4.1.4 Søksmåls- og foreldelsesfrister - kulturminneloven § 23 c

4.1.4.1 Bakgrunnen for lovforslaget

Unidroit-konvensjonen og bestemmelsene i kulturminneloven §§ 23 a - 23 f har avvikende foreldelsesfrister.

Unidroit-konvensjonens artikkel 5 nr. 5 foreskriver en frist på tre år for å anlegge sak om tilbakelevering, regnet fra det tidspunkt den anmodende stat fikk kjennskap til hvor kulturgjenstanden befant seg og til besitterens identitet. Den absolutte foreldelsesfristen er imidlertid 50 år.

Kulturminneloven § 23 c tredje ledd fastslår at adgangen til å anlegge sak om tilbakelevering etter kulturminneloven §§ 23 a - 23 f foreldes ett år etter den dag den anmodende stat fikk kjennskap til hvor kulturgjenstanden befant seg, og til besitterens og innehaverens identitet. Foreldelse inntreffer i alle tilfeller senest 30 år etter at kulturgjenstanden er fjernet ulovlig fra den anmodende stats territorium. I tillegg er det en foreldelsesfrist på 75 år for kulturgjenstander som er fjernet ulovlig fra den anmodende stats territorium dersom disse er del av en offentlig samling eller kirkegods som omfattes av særlig vern etter nasjonal lovgivning.

4.1.4.2 Høringsinstansenes syn

Arkeologisk museum i Stavanger viser til endringsforslagets foreldelsesfrist på tre år og at dette ikke er konsistent med kulturminneloven § 23 c tredje ledd første punktum og formoder at nåværende lovs § 23 c tredje ledd første punktum faller bort eller endres fra ett til tre år.

4.1.4.3 Departementets merknader

Departementet foreslår å harmonisere foreldelsefristene i de to regelsettene ved å endre ett års fristen i første punktum til en tre-års frist, 30-års fristen til en 50-års frist, og lar 75-årsfristen gjelde også de stater som bare omfattes av Unidroit-konvensjonen. En 75-års regel er hjemlet i Unidroit-konvensjonen artikkel 9 nr. 1 hvor det heter at ingen bestemmelser i konvensjonen skal være til hinder for at en konvensjonsstat anvender gunstigere regler for tilbakelevering enn det som følger av konvensjonen. En generell endring av ett-års fristen og 30-årsfristen til henholdsvis tre og 50 år vil ikke være i strid med EØS-regelverket. Dette vil i realiteten gi EØS-borgerene utvidede rettigheter i forhold til direktivet, ved at de gis en mer fordelaktig rettsposisjon i forhold til Norge og personer som omfattes av norsk jurisdiksjon, som dog kan være borgere av andre EØS-stater, enn det EØS-regelverket krever.

4.1.5 Eiendomsrett og erstatning - kulturminneloven §§ 23 d og 23 e

For så vidt gjelder EØS-statene følger det av kulturminnelovens bestemmelser om tilbakelevering at eiendomsretten til en kulturgjenstand etter tilbakelevering skal avgjøres i henhold til lovgivningen i den anmodende stat. Utførselen som sådan fra den opprinnelige staten til Norge, enten utførselen er lovlig eller ikke, vil etter kulturminneloven ikke endre eiendomsretten til gjenstanden. For en norsk besitter som må finne seg i tilbakeføring, men som fortsatt anses som eier, må dette sees på som en rådighetsbegrensning, og ikke fratakelse av eiendomsretten som ligger til en eier.

Bestemmelsene i Unidroit-konvensjonens kapittel III har et annet utgangspunkt, og bygger på at en tilbakeføring som regel får direkte virkning for spørsmålet om eiendomsretten til kulturgjenstanden. Det følger av artikkel 6 nr. 3 at den som har kulturgjenstanden i sin besittelse kan forbli gjenstandens eier eller overføre eiendomsretten til en person bosatt i den anmodende stat. Dette forutsetter i begge tilfeller at den anmodende stat samtykker. I de tilfeller rette eier må avgi enhver rett til gjenstanden skal eier ytes erstatning av den anmodende stat, jf. artikkel 6 nr. 3.

Hvis en person skal ha rett til erstatning følger det av konvensjonen at vedkommende privatrettslig sett må være berettiget til gjenstanden etter den stats lovgivning som blir avgjørende for spørsmålet. I så fall åpner konvensjonens artikkel 6 for at denne på nærmere bestemte vilkår kan sikres erstatning om den enkelte traktatpart ønsker det, jf. artikkel 9 nr. 1. Artikkel 6 synes derimot å utelukke en ordning som er mindre gunstig for den anmodende stat enn det som følger av reglene i artikkel 6. For øvrig vises det til merknadene under pkt. 5 nedenfor.

Departementet har vurdert om en slik erstatningsordning kan være i strid med kravet i Grunnloven § 105, om at den som må avgi sin rett til eiendom skal ha full erstatning. Et sentralt spørsmål i denne sammenheng blir om det her er tale om en slik avgivelse av eiendomsrett som § 105 omhandler. Avgivelsen av eiendomsretten etter konvensjonen er begrunnet i den bakenforliggende ulovlige eksporten som har funnet sted, og i at ikke-retur av gjenstanden anses som skadelig for varetakelsen av statenes kulturarv. Reglene i Unidroit-konvensjonen og en effektiv oppfølging av disse har også som siktemål å bidra til å motvirke ulovlig handel med kulturgjenstander. Konvensjonsbestemmelsen kan også ses på som inndragning overfor andre enn den skyldige som konsekvens av en ulovlig handling. Etter departementets syn omhandler ikke erstatningsbestemmelsene i konvensjonen slik avgivelse av eiendomsrett som Grunnloven § 105 omhandler.

Ut fra dette legger departementet til grunn at konvensjonens erstatningsbestemmelser i artikkel 6 ikke er i strid med Grunnloven § 105 om full erstatning ved avståelse av eiendomsrett.

Rådsdirektiv 93/7/EØF av 15. mars 1993 om tilbakelevering av kulturgjenstander som er fjernet ulovlig fra en medlemsstats territorium artiklene 9 og 12, jf. også artiklene 10 og 11 ligger bak gjeldende kulturminneloven § 23 d. Erstatningsreglene etter direktivet og Unidroit-konvensjonen kan utformes likt i en endret § 23 d. Departementet foreslår imidlertid å omarbeide kulturminneloven § 23 d for å gjennomføre direktivet på en riktigere måte.

Når det gjelder eiendomsrettsspørsmålet foreskriver direktivet og Unidroit-konvensjonen ulike løsninger. Derfor foreslår departementet å innarbeide en ny § 23 e annet ledd der forholdet til eiendomsretten til gjenstanden fremgår.

4.1.6 Utfyllende bestemmelser - kulturminneloven § 23 f

4.1.6.1 Bakgrunnen for lovforslaget

Konvensjonens artikkel 2 inneholder en definisjon av de kulturgjenstander som omfattes av konvensjonens bestemmelser. Kulturgjenstander er her definert som «gjenstander som av religiøse eller ikke-religiøse grunner har arkeologisk, forhistorisk, historisk, litterær, kunstnerisk eller vitenskapelig verdi, og som tilhører en av de kategorier som er oppført i vedlegget til konvensjonen». Denne gruppen gjenstander samsvarer i stor grad med de objekter som er omfattet av bestemmelsene i kulturminneloven §§ 23 a - 23 f, med tilhørende forskrift 28. desember 1997 om tilbakelevering av kulturgjenstander som er fjernet ulovlig fra territoriet til en stat som inngår i Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS) og som befinner seg i Norge.

For å sikre at alle kategorier kulturgjenstander som omfattes av definisjonen i konvensjonens artikkel 2 faller inn under kulturminnelovens bestemmelser foreslås det tatt inn enn tilføyelse i § 23 f hvor dette fremgår. Hvilke kategorier kulturgjenstander som skal omfattes vil bli fastsatt i ovennevnte forskrift i etterkant av lovendringen.

4.1.7 Forholdet til annen lovgivning - godtroervervloven og hevdsloven

4.1.7.1 Bakgrunnen for lovforslaget

Bestemmelsene i konvensjonens kapittel II avviker på noen punkter fra det som følger av normalordningen etter godtroervervloven og hevdsloven. Unntak fra disse lovene kan riktignok bli gjort i avtale med fremmed stat, se godtroervervloven § 5 og hevdsloven § 1 fjerde ledd. Uavhengig av om Unidroit-konvensjonen dermed kan gjennomføres i norsk rett uten lovendring, er Miljøverndepartementet i samråd med Justisdepartementet kommet til at avvikene som følger av konvensjonen bør innarbeides i godtroervervloven og hevdsloven.

Utkastet til endringer i godtroervervloven og hevdsloven er formet slik at det ikke vil gjelde noen ytterste søksmåls- eller foreldelsesfrist på 50 år, 75 år eller lengre tidsrom. Dersom en kulturgjenstand er stjålet, ulovlig utgravd eller lignende, vil den berettigedes vindikasjonsskrav etter lovutkastet bli absolutt, forutsatt at vedkommende overholder tre-års fristen i utkastet § 5 nr. 3. Det kan dessuten ikke vinnes hevd til tingen. Dermed gis de hensyn som ligger bak konvensjonens kapittel II klar prioritet fremfor hensynet til godtroende erververs innrettelse som kunne talt for en adgang til å kunne hevde etter henholdsvis 50 eller 75 år eller lengre tid. Norge trenger dermed ikke å avgi noen erklæring som nevnt i konvensjonens artikkel 3 nr. 5. Lovutkastet er dermed her på linje med vurderingene til nær alle høringsinstansene som har uttalt seg i forbindelse med høringen vedrørende spørsmålet om norsk tiltrædelse til Unidroit-konvensjonen.

Et allerede gjennomført godtroerverv eller hevd som allerede er vunnet ved ikraftsettsdato, vil stå seg i fremtiden. Men utkastet vil helt generelt hindre hevd der tingen er stjålet, ulovlig utgravd eller lignende, kortere tid enn 10 år før ikraftsettsdatoen. Dette innebærer et noe sterkere vern for de hensyn som ligger bak konvensjonens kapittel II enn det konvensjonens artikkel 10 krever.

Lovutkastet gjelder for kulturgjenstander som faller inn under basisdefinisjonen i konvensjonens artikkel 2 uten de begrensninger som i realiteten følger av vedlegget til konvensjonen. Lovutkastet vil dermed gi en utvidet vindikasjonsrett og vil utelukke hevd relatert til flere kulturgjenstander enn det konvensjonen strengt tatt krever.

Der norsk rett allerede ivaretar hensynet til en utenlandsk berettiget bedre enn det konvensjonen krever, er lovgivningen ikke søkt tilpasset konvensjonens detaljregler, jf. konvensjonens artikkel 9 pkt. 1. Dette gjelder særlig for spørsmålet om erstatning etter konvensjonens artikkel 4.

Etter de gjeldende erstatningsreglene i godtroervervloven § 3 nr. 2 blir det som hovedregel ikke gitt erstatning til den godtroende mottakeren når den berettigede tar tingen tilbake. Det må antas at vilkårene for det erstatningsansvaret som unntaksvis kan følge av § 3 nr. 2 aldri kan være innfridd i annet enn

slike tilfeller der konvensjonens artikkel 4 åpner for erstatning. Et grunnvilkår for at erstatningsansvar unntaksvis kan følge av godtroervervloven, er at mottakeren var i god tro, jf. § 3 nr. 2 og § 1 nr. 2. Et grunnvilkår etter konvensjonens artikkel 4 er at «besitter utviste nødvendig aktsomhet» med hensyn til sin tro. Lovens godtronorm ved omsetning av slike gjenstander som omfattes av konvensjonen og som har sitt opphav i utlandet, må i samsvar med konvensjonens krav presumeres å være streng mot mottakeren av tingen. Dermed er det her samsvar mellom loven og konvensjonen. Godtroervervloven § 3 nr. 2 kan etter forholdene medføre at full erstatning skal gis til den godtroende mottaker av tingen. Men dette gjelder bare hvis den berettigede til tingen kan lastes for at tingen kom på avveie. For dette tilfellet må det antas at en regel om full erstatning ikke strider mot konvensjonens artikkel 4 nr. 1 om at den godtroende besitter ikke skal ha høyere erstatning enn «en rimelig og rettferdig erstatning.»

Konvensjonens artikkel 4 nr. 3 og nr. 5 svarer til det som gjelder etter norsk rett.

Slik lovutkastet er formet vil det i visse relasjoner også verne interessene til rettighetshavere bosatt i Norge, ved at disse behandles på linje med personer i utlandet som blir begunstiget ved Unidroit-konvensjonen. Ved dette unngås en forskjellsbehandling som ellers kunne virket urimelig.

4.1.7.2 Høringsinstansenes syn:

Til forslag til endringer i godtroervervloven ny § 5:

ØKOKRIM kommenterer til forslaget at selv om endringene er foranlediget av ratifikasjonen av Unidroit-konvensjonen, bør disse også sikre at staten ikke mister eiendomsretten til de kulturminner som eies av staten. Dette er særlig viktig i forhold til de løse kulturminner og skipsfunn som eies av staten direkte etter kulturminneloven §§ 12 og 14.

ØKOKRIM viser til at eiers vindikasjonsrett i dag ikke omfatter kulturminner eller kulturgjenstander som blir underslått ved funn, utgravninger eller handlinger begått av utro tjenere. De foreslåtte endringer er imidlertid ikke knyttet opp mot underslag, men bare i forhold til gjenstander som er ulovlig utgravd eller holdt tilbake i sammenheng med lovlig utgraving. Selv om dette er ett av formålene med konvensjonen (artikkel 3 nr. 2), vil det være for snevert å ha samme avgrensning i nevnte lover.

Funn av et kulturminne på marken eller i sjøen som enten er hittegods eller statens eiendom, jf. kulturminneloven §§ 12 og 14, faller utenfor forslaget ordlyd når funnet ikke kan settes i forbindelse med en utgraving. Det samme er tilfellet med det regulære underslag, f.eks. når en bestyrer av en privat lukket samling underslår et av kunstverkene.

Syssele mannen på Svalbard vektlegger de samme forholdene. Det vises til at i forslaget til endringer både i godtroervervloven § 5 og hevdsloven § 1 er ervervet knyttet til utgraving. For Svalbards vedkommende kan dette synes for snevert som følge av at løse kulturminner fredet i medhold av kulturminneforskriften for Svalbard vel så ofte ligger i dagen og kan erverves uten utgraving. Det vises til kulturminneforskriften § 19 som har forbud mot å fjerne løse kulturminner fra funnstedet. Syssele mannen ber derfor om at det tas inn en for-

mulering som sikrer at også kulturminner som er fjernet fra funnstedet omfattes av bestemmelsene.

ØKOKRIM foreslår å utvide vindikasjonsretten i godtroervervoven § 2 nr. 2 til generelt å omfatte løse kulturminner og skipsfunn som eies av staten etter kulturminneloven §§ 12 og 14.

Forslaget til ny § 5 vil dermed bare få selvstendig betydning der en gjenstand fra utgravninger i utlandet kommer til Norge. Som følge av at utkastet til ny § 5 er noe tungt formulert foreslås det at ny § 5 første ledd får denne ordlyd:

Mottakeren vinner ikke rett etter § 1 til kulturminner der noens rett til tingen er krenket ved at den er ulovlig utgravd eller holdt tilbake i samband ved en lovlig utgraving i en stat i det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS) eller en stat som omfattes av Unidroit-konvensjonen.

Til forslag til endringer i hevdsloven § 1 nytt fjerde og femte ledd:

ØKOKRIM viser til sine merknader til forslag til endringer i godtroervervoven ovenfor og at tilsvarende endringer bør gjøres i hevdsloven. Oppregningen av typer løsøre i utkastet er så omfattende at det reelt sett vil kunne omfatte de fleste løsøregjenstander. For å unngå avgrensningsproblem foreslår ØKOKRIM at en generelt sett unntar løsøregjenstander som omfattes av godtroervervoven §§ 2 og 5. Det foreslås at dette innarbeides i § 1 nytt fjerde ledd.

Den Norske Advokatforening bemerker til forslaget til endringer i hevdsloven at lovforslagene innebærer en innskrenkning i lovens virkeområde, slik at det ikke lenger kan vinnes eiendomsrett til de ting som er nevnt i lovforslagene.

Videre vises det til at forslagene inneholder kriterier av til dels svært skjønnsmessig karakter når det gjelder hva som skal til for at det skal gjøres unntak fra lovens virkeområde. Det blir opp til domstolene å fastlegge hva som f.eks. ligger i «litterær, kunstnarisk eller vitskapeleg verdi». Kulturdepartementet viser på sin side til at betegnelsen «historisk» kan gi langt videre rammer enn tilsiktet. Etter Kulturdepartementets mening vil i praksis alle gjenstander som er menneskeskapt kunne sies å ha en eller annen historisk verdi, og det kan være grunn til å reise spørsmål om hvilke gjenstander man kan vinne hevd på.

Advokatforeningen viser til at det er vanskelig å se at det foreligger tilstrekkelig begrunnelse for å frata vedkommende eiendomsretten til tingen uten full erstatning etter Grunnloven § 105, som også omfatter løsøreting. Det er for det første klart at begrensningen til «rimelig og rettferdig» kompensasjon ikke er i tråd med Grunnloven, når den er lavere enn omsetningsverdien. For det andre kan argumenter knyttet til hvorledes tingen er fravendt rette eier neppe brukes som argument, idet forutsetningen er at man står overfor en eier/besitter som er i aktsom god tro.

4.1.7.3 Departementets merknader

Til forslag til endringer i godtroervervoven:

Departementet har vurdert ØKOKRIMS forslag til endringer i godtroervervoven § 2 nr. 2 for så vidt gjelder skipsfunn og løse kulturminner, og er enig i at dette i større grad ivaretar formålene med konvensjonen. Dette vil også

fange opp forholdene knyttet til løse kulturminner på Svalbard. Departementet foreslår derfor en slik endring i godtroervervloven § 2 nr. 2.

Når det gjelder ØKOKRIMS forslag til omformulering av ny § 5 første ledd er Miljøverndepartementet i samråd med Justisdepartementet kommet til at et begrenset virkeområde for bestemmelsen med henvisningen til EØS-området og Unidroit-konvensjonen, ikke vil være heldig. Brukes ordet kulturminner for å avgrense regelen, dekker man dessuten inn færre situasjoner enn det som følger av konvensjonen og departementets forslag til ny § 5. Departementet vil derfor ikke følge opp forslaget.

Til forslaget til endringer i hevdsloven:

Med hensyn til ØKOKRIMS forslag til tilsvarende endringer i hevdsloven med henvisning til godtroervervloven §§ 2 og 5 foreslår departementet å innarbeide en henvisning til § 2 nr. 2 i forslaget til hevdsloven § 1 nytt fjerde ledd.

Til Den Norske Advokatforenings merknader om forholdet til Grunnloven § 105 når det gjelder endringene i hevdsloven, må det bemerkes at lovendringene ikke griper inn i noens allerede hevdede eiendomsrett. Hevdsloven vil etter lovendringen derimot ikke tillate en del hevdserverv som i dag kan skje. Lovendringene fører for så vidt til et styrket vern for eiendomsretten. I de tilfellene lovendringen gjelder, vil eiendomsretten ikke bli tapt ved andres hevdserverv. Grunnloven § 105 forhindrer ikke en slik lovendring. Når det gjelder spørsmålet om forholdet mellom kulturminneloven §§ 23 d og 23 e og Grunnloven § 105, viser departementet til punkt 4.1.6.1 foran.

5 Administrative og økonomiske konsekvenser

Lovendringen forutsetter at rette myndighet, Kulturdepartementet, etter kulturminneloven §§ 23 a - 23 f skal ivareta de oppgaver som følger av de nye bestemmelsene. Kulturdepartementet vil derfor få ansvar for gjennomføring av forpliktelsene etter konvensjonen i intern rett. Dette vil kunne bety økt antall henvendelser om bistand med ettersøking etter kulturgjenstander m.v. Det har til nå vært svært få henvendelser etter tilsvarende regelverk som allerede gjelder for EØS-området.

Utover dette vil en tiltredelse ikke få direkte økonomiske eller administrative konsekvenser. Miljøverndepartementet forutsetter derfor at lovforlaget ikke får noen direkte administrative eller økonomiske konsekvenser.

6 De enkelte endringsforslag med departementets spesielle merknader

Til kulturminneloven § 23 a:

Bestemmelsen gir hjemmel til å pålegge tilbakeføring av kulturgjenstander som er fjernet ulovlig fra en av de stater som har ratifisert Unidroit-konvensjonen og som befinner seg i Norge. Innføringen av hjemmelen er en nødvendig følge av tiltredelsen til konvensjonen og tilsvarer i stor grad det som gjelder for de stater som inngår i Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS).

Bestemmelsen får kun anvendelse på kulturgjenstander som er fjernet ulovlig etter endringslovens ikrafttredelse. Med en kulturgjenstand menes i henhold til konvensjonens artikkel 2 en gjenstand som av religiøs eller ikke-religiøs grunn har arkeologisk, forhistorisk, historisk, litterær, kunstnerisk eller vitenskapelig verdi, og som tilhører en av de kategorier som er oppført i vedlegget til konvensjonen. Ytterligere presisering av hvilke gjenstander som omfattes av bestemmelsene etter konvensjonen vil skje i forskrift til loven, jf. forslagets § 23 f nytt annet punktum.

Til kulturminneloven § 23 c tredje ledd:

Bestemmelsen inneholder særskilte foreldelsesregler for saksanlegg om tilbakeføring av kulturgjenstander. Foreldelsesfristene etter Rådsdirektiv 93/7/EØF 15. mars 1993 er harmonisert med fristene etter Unidroit-konvensjonen.

Til kulturminneloven § 23 d:

Bestemmelsen innebærer at den som innehar en kulturgjenstand, og som ervervet gjenstanden etter at den ble ulovlig fjernet og ved ervervet utviste tilbørlig aktsomhet, skal ved tilbakelevering få en rimelig erstatning fra den anmodende stat.

Erstatningen er begrenset til en rettferdig og rimelig kompensasjon. Dette vil ikke uten videre svare til en erstatning som dekker det besitter har betalt for tingen eller kulturgjenstandens verdi på det åpne markedet. Det vises her til Explanatory Report av 20.12.1994 til det daværende konvensjonsutkast s. 29-30 som sier følgende om dette: «Begrepene rettferdig og rimelig kompensasjon har bl.a. sin bakgrunn i de ekstreme prisene som kunstverk for tiden krever og de begrensede finansielle muligheter for mange stater til å betale kompensasjon. Slike momenter som her antydes blir relevante for erstatningsutmålingen, sammen med bl.a. den kommersielle verdi av objektet i de to berørte statene.»

Til kulturminneloven § 23 e:

For så vidt gjelder EØS-statene følger det av kulturminnelovens bestemmelser om tilbakeføring at eiendomsretten til en kulturgjenstand etter tilbakelevering skal avgjøres i henhold til lovgivningen i den anmodende stat. Bestemmelsene

i Unidroit-konvensjonens kap III har et annet utgangspunkt og bygger på at en tilbakeføring som regel får direkte virkning for spørsmålet om eiendomsretten til kulturgjenstanden. Det følger av artikkel 6 nr. 3 at den som har kulturgjenstanden i sin besittelse kan forbli gjenstandens eier eller overføre eiendomsretten til en person bosatt i den anmodende stat. Dette forutsetter i begge tilfeller at den anmodende stat samtykker.

Til kulturminneloven § 23 f:

Departementet kan etter bestemmelsen gi særskilte regler om hvilke gjenstander som skal regnes som kulturgjenstander etter §§ 23 a - 23 e, og nærmere regler om tilbakelevering av kulturgjenstander.

Til hevdsloven § 1 fjerde og femte ledd:

Fjerde ledd gjelder for kulturgjenstander som faller inn under grunndefinisjonen i Unidroit-konvensjonens artikkel 2. Konvensjonens definisjon begrenses imidlertid ved at bare slike ting som også er oppført på en mer detaljert liste som er vedlegg til konvensjonen, regnes som kulturgjenstander. Ved at denne begrensingen ikke er innarbeidet i utkastet til hevdsloven § 1 fjerde ledd, favner lovutkastet altså videre enn konvensjonen. Det avgjørende for lovutkastets virkeområde blir hva som faller inn under en naturlig forståelse av dettes ordlyd.

Etter fjerde ledd bokstav a kan de aktuelle gjenstandene ikke hevdes dersom de er tatt fra rettighetshaveren ved tyveri, brukstyveri, ran eller annen vold eller trussel om vold. Hevd blir altså utelukket for de tilfeller som i dag faller inn under godtroervervsloven § 2 nr. 1. Ved dette oppfylles Unidroit-konvensjonens artikkel 3 nr. 1 om at et kulturobjekt som er «stjålet» skal bli returnert til den berettigede. Bokstav b tar sikte på å oppfylle konvensjonens artikkel 3 nr 2, men er formet slik at det helt generelt ikke kan vinnes hevd til løsøreting som er tatt fra noen som er berettiget til gjenstanden, i forbindelse med en utgraving som nevnt. Dette innebærer at hevd er utelukket i de tilfeller forholdet f.eks. må anses som et underslag eller bedrageri i forhold til den berettigede. Hvis utgravingen skjer i utlandet, må stedets rett være avgjørende for vurderingen av om utgravingen er ulovlig eller om tilbakeholdelsen av gjenstanden er ulovlig. På samme vis må stedets rett være avgjørende for om løsøregjenstanden «ved» denne ulovligheten er «teke frå» noen. Skal noen som følge av bokstav b bli gitt krav på utleveringen av gjenstanden, vil det altså forutsette at stedets rett peker ut en materielt eierberettiget til den gjenstanden som er ulovlig utgravd eller tilbakeholdt.

For femte ledts del vises det til punkt 4.1.8.3 foran.

Til godtroervervloven § 2 nr. 2:

Det vises til punkt 4.1.8.3 foran.

Til godtroervervloven ny § 5:

§ 5 nr 1 omfatter de samme gjenstandene som utkastet til nytt fjerde ledd i hevdsloven. Når det blir fremhevet at § 5 for disse gjenstandenes del gir «enkelte særlige regler», innebærer det at lovens øvrige regler gjelder i den

utstrekning ikke annet fremgår av § 5. I forhold til § 2 nr. 2 medfører utkastet en viss overlapping, men bestemmelsen får så langt den rekker et selvstendig virkeområde. F.eks. vil § 2 nr. 2 fortsatt hindre et godtroerverv der kunstverk i offentlig eie er underslått.

§ 5 nr. 2 utelukker godtroerverv i de samme situasjonene som blir dekket av hevdsloven § 1 nytt fjerde ledd bokstav b.

§ 5 nr. 3 innfører tre-års fristen i samsvar med konvensjonens artikkel 3 nr. 3 og nr. 4. Regelen vil etter utkastet bare gjelde dersom den berettigede er bosatt i utlandet. Den som er bosatt i landet bør av hensyn til den godtroende mottakeren fortsatt sette frem sitt utleveringskrav etter regelen i § 3 nr. 1, altså i alminnelighet vesentlig raskere enn etter en tre-års frist.

§ 5 nr. 4 er i samsvar med konvensjonens artikkel 4 nr. 2, og vil også bare gjelde der den berettigede er bosatt i utlandet.

§ 5 nr. 5 er en konsekvens av konvensjonens regel om at tilbakelevering skal skje for de tilfeller den omfatter.

Miljøverndepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner, lov 9. desember 1966 nr. 1 om hevd og lov 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner, lov 9. desember 1966 nr. 1 om hevd og lov 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre i samsvar med et framlagt forslag.

Tilråding fra Miljøverndepartementet ligger ved.

Forslag til lov om endringer i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner, lov 9. desember 1966 nr. 1 om hevd og lov 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre

I

I lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner gjøres følgende endringer:

§ 23 a skal lyde:

En kulturgjenstand som befinner seg i Norge, og er ulovlig fjernet fra territoriet til en stat som inngår i Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS) eller som omfattes av Unidroit-konvensjonen av 24. juni 1995, skal fysisk tilbakeleveres til denne statens territorium, jf. §§ 23 b til 23 f. En kulturgjenstand regnes også som ulovlig fjernet hvis den har vært midlertidig utført fra en slik stats territorium, men den ikke er brakt tilbake i samsvar med vilkårene i en utførselstillatelse gitt etter denne stats kulturvernlovgivning. Det samme gjelder hvis andre vilkår i en slik tillatelse er krenket.

§ 23 c tredje og fjerde ledd skal lyde:

Adgangen til å anlegge sak om tilbakelevering som omhandlet i §§ 23 a til 23 f foreldes *tre* år etter den dag den anmodende stat fikk kjennskap til hvor kulturgjenstanden befant seg, og til besitterens eller innehaverens identitet. Foreldelse inntreffer i alle tilfeller senest 50 år etter at kulturgjenstanden er fjernet ulovlig fra den anmodende stats territorium, og senest 75 år etter at kulturgjenstanden er fjernet ulovlig dersom det dreier seg om kulturgjenstander som er en del av offentlige samlinger eller kirkegods som omfattes av særlig vern etter nasjonal lovgivning.

I tilfeller som nevnt i § 23 a annet punktum skal kulturgjenstanden regnes som fjernet ulovlig den dag da den skulle ha blitt sendt tilbake etter vilkårene i utførselstillatelsen.

Nåværende § 23 c fjerde og femte ledd blir nye femte og sjette ledd.

§ 23 d skal lyde:

Eier eller rettighetshaver som sitter med gjenstanden skal ved tilbakeleveringen få en rimelig erstatning fra den anmodende stat dersom vedkommende ervervet gjenstanden etter at den ble ulovlig fjernet, og viste tilbørlig aktsomhet ved

Om lov om endringer i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner, lov 9. desember 1966 nr. 1 om hevd og lov 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre

ervert. Den som har ervert gjenstanden ved arv eller gave, skal likevel ikke ha en gunstigere stilling enn den personen denne fikk eller arvet gjenstanden av.

§ 23 e skal lyde:

Ved tilbakelevering til en stat som inngår i det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS), skal eiendomsretten til en kulturgjenstand etter tilbakeleveringen avgjøres etter lovgivningen i den anmodende stat.

Ved tilbakelevering til en stat utenfor EØS som omfattes av Unidroit-konvensjonen av 24. juni 1995, tapes eiendomsretten til kulturgjenstanden med mindre den anmodende stat samtykker i en annen løsning.

§ 23 f skal lyde:

Departementet kan gi regler om hva som skal regnes som kulturgjenstander etter §§ 23 a til 23 e. Som kulturgjenstand kan også regnes gjenstander som ikke er kulturminner, men gjenstandene må ha en arkeologisk, forhistorisk, historisk, litterær, kunstnerisk eller vitenskapelig verdi. Departementet kan gi nærmere regler om tilbakelevering av kulturgjenstander i samsvar med EØS-avtalen vedlegg II kapittel XXVII punkt 1 (Rdir 93/7/EØF om tilbakelevering av kulturgjenstander som er fjernet ulovlig fra en medlemsstats territorium) og Unidroit-konvensjonen om stjålne eller ulovlig utførte kulturgjenstander av 24. juni 1995.

II

I lov 9. desember 1966 nr. 1 om hevd gjøres følgende endringer:

§ 1 nytt fjerde og femte ledd skal lyde:

Det kan ikke vinnast hevd til lausøyre som har arkeologisk, forhistorisk, historisk, litterær, kunstnarisk eller vitenskapleg verdi, og som er teke frå nokon

–a) ved tjuveri, brukstjuveri, ran eller anna vald eller trugsmål om vald, eller
–b) ved at lausøyret er ulovleg utgrave, eller halde attende ulovleg i samband med ei lovleg utgraving.

Det kan heller ikke vinnast hevd til lausøyre som vert omfatta av lov om godtroerverv av løsøre 2. juni 1978 nr. 37 § 2 nr. 2.

Nåværende § 1 fjerde ledd blir nytt sjette ledd.

III

I lov 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre gjøres følgende endringer:

§ 2 nr. 2 skal lyde :

Heller ikke ellers kan mottakeren vinne rett etter § 1 til kunstverk, antikviteter, museumsgjenstander, løse kulturminner eller skipsfunn som er i offentlig eie eller tilhører privat samling som er åpen for allmennheten.

Ny § 5 skal lyde:

- 1. *Paragrafen her gir enkelte særlige regler for løsøretting som har en arkeologisk, forhistorisk, historisk, litterær, kunstnerisk eller vitenskapelig verdi.*
- 2. *Mottakeren vinner ingen rett etter § 1 dersom noens rett til tingen er krenket ved at den er ulovlig utgravd eller holdt ulovlig tilbake i samband med en lovlig utgravning.*
- 3. *Krav på tingen mot godtroende mottaker må settes fram innen tre år etter at en berettiget som er bosatt i utlandet har fått slik viten at han kunne gjøre kravet gjeldende.*
- 4. *En godtroende mottaker har ikke krav på erstatning etter § 3 nr. 2 fra en berettiget som er bosatt i utlandet, uten at mottakeren først har gjort rimelige forsøk på å få dekket kravet fra andre ansvarlige.*
- 5. *Lovens § 4 nr. 3 gjelder ikke.*
Någjeldende §§ 5-7 blir nye §§ 6-8.

IV

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Endringene i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner som gjelder de stater som har ratifisert Unidroit-konvensjonen av 24. juni 1995, får bare anvendelse på kulturgjenstander som er ulovlig fjernet etter at endringene trådte i kraft.

Endringene i lov 9. desember 1966 nr. 1 om hevd får virkning for tilfeller der det ikke er vunnet hevd på eiendomsrett eller bruksrett til tingen ved ikrafttreddelsen.

Endringene i lov 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre får virkning for tilfeller der et godtroerverv ikke har skjedd ved ikrafttreddelsen.

Vedlegg 1

Unidroits konvensjon om stjålne eller ulovlig utførte kulturgjenstander

De stater som er part i denne konvensjon,

som er kommet sammen på invitasjon fra Republikken Italias regjering til en diplomatkonferanse i Roma fra 7. til 24. juni 1995, for å vedta utkastet til Unidroits konvensjon om internasjonal retur av stjålne eller ulovlig utførte kulturgjenstander,

som er overbevist om at vern om kulturarven og kulturutveksling er av grunnleggende betydning for å fremme mellomfolkelig forståelse, og det samme er kulturformidling for menneskehetens velferd og vår sivilisasjons utvikling,

som er dypt bekymret over den ulovlige handelen med kulturgjenstander og den uopprettelige skade som dette ofte forårsaker, både på selve gjenstandene og på nasjonalstaters, stammesamfunns, urbefolkningssamfunns eller andre samfunns kulturarv, og på hele menneskehetens felles arv, og som særlig beklager plyndringen av arkeologiske funn- og utgravingssteder og det tap av uerstattelig arkeologisk, historisk og vitenskapelig informasjon som derav følger,

som er bestemt på å bidra effektivt til kampen mot ulovlig handel med kulturgjenstander ved å fastsette felles rettslige minimumsregler om restitusjon og retur av kulturminner mellom konvensjonsstatene, for det formål å bedre bevaringen og vernet av kulturarven, noe som er i alles interesse,

som understreker at denne konvensjon har som formål å lette restitusjon og retur av kulturgjenstander, og at innføring av visse ordninger, for eksempel erstatning, som i enkelte stater er en nødvendighet for å kunne sikre restitusjon og retur, ikke betyr at slike tiltak bør vedtas i andre stater,

som bekrefter at vedtakelse av bestemmelsene i denne konvensjon ikke på noen måte betyr en fremtidig godkjenning eller legitimering av noen form for ulovlige transaksjoner som har funnet sted før konvensjonens ikrafttredelse,

som er oppmerksom på at denne konvensjon alene ikke vil kunne løse de problemer som den ulovlige handelen medfører, men at den setter i gang en prosess som skal styrke det internasjonale kultursamarbeidet, der lovlig handel og mellomstatlige kulturutvekslingsavtaler får sin rettmessige plass,

som erkjenner at samtidig med gjennomføringen av denne konvensjon bør det også treffes andre effektive vernetiltak for kulturminner, som for eksempel utarbeidelse og bruk av registre, fysisk vern av arkeologiske lokaliteter og teknisk samarbeid,

som berømmer det arbeid ulike organer har nedlagt i kulturminnevernet, særlig UNESCOs 1970-konvensjon om ulovlig import og eksport av kulturminner, og ulovlig overføring av eiendomsrett til kulturminner,

er blitt enige om følgende:

Kapittel I

Virkeområde og definisjon

Artikkel 1

Denne konvensjon får anvendelse på krav av internasjonal karakter om:

- a) restitusjon av stjålne kulturgjenstander;
- b) retur av kulturgjenstander som er fjernet fra en konvensjonsstats territorium i strid med denne stats lovgivning om utførsel av kulturgjenstander med henblikk på vern av kulturarven (heretter kalt «ulovlig utførte kulturgjenstander»).

Artikkel 2

For denne konvensjons formål er kulturgjenstander gjenstander som av religiøse eller ikke-religiøse grunner har arkeologisk, forhistorisk, historisk, litterær, kunstnerisk eller vitenskapelig verdi, og som tilhører en av de kategorier som er oppført i vedlegget til denne konvensjon.

Kapittel II

Restitusjon av stjålne kulturgjenstander

Artikkel 3

1. Den som har en stjålet kulturgjenstand i sin besittelse, skal levere den tilbake.
2. For denne konvensjons formål skal en kulturgjenstand som er utgravd på ulovlig måte, eller utgravd på lovlig måte, men beholdt på ulovlig måte, anses som stjålet, når dette er i samsvar med lovgivningen i staten der utgravningen fant sted.
3. Ethvert krav om restitusjon skal fremmes innen tre år fra tidspunktet da den som fremmer kravet, fikk kjennskap til hvor kulturgjenstanden befant seg og hvem som hadde den i sin besittelse, og under alle omstendigheter innen femti år fra tyveriet fant sted.
4. Et krav om restitusjon av en kulturgjenstand som utgjør en integrerende del av et identifisert minnesmerke eller arkeologisk lokalitet, eller som tilhører en offentlig samling, skal imidlertid ikke være undergitt annen foreldelsesfrist enn et tidsrom på tre år fra tidspunktet da den som fremmer kravet, fikk kjennskap til hvor kulturgjenstanden befant seg og hvem som hadde den i sin besittelse.
5. Uten hensyn til bestemmelsene i foregående ledd kan enhver konvensjonsstat erklære at et krav foreldes etter 75 år eller et eventuelt lengre tidsrom fastsatt i denne stats lovgivning. Et krav fremmet i en annen konvensjonsstat om restitusjon av en kulturgjenstand som er fjernet fra et minnesmerke, en arkeologisk lokalitet eller en offentlig samling i en konvensjonsstat som avgir en slik erklæring, er også undergitt den samme foreldelsesfrist.
6. En erklæring som nevnt i foregående ledd skal avgis på tidspunktet for undertegning, ratifikasjon, godkjenning eller tiltredelse.
7. For denne konvensjons formål består en «offentlig samling» av en gruppe

kulturgjenstander som er registrert eller identifisert på annen måte, og som eies av:

- a) en konvensjonsstat;
- b) en regional eller lokal myndighet i en konvensjonsstat;
- c) en religiøs institusjon i en konvensjonsstat; eller
- d) en institusjon som er opprettet hovedsakelig for et kulturelt, pedagogisk eller vitenskapelig formål i en konvensjonsstat, og som i vedkommende stat anses å være i offentlighetens interesse.

8. I tillegg skal et krav om restitusjon av en hellig eller for fellesskapet viktig kulturgjenstand som tilhører og er i bruk i et stammesamfunn eller et urbefolkningssamfunn i en konvensjonsstat, som en del av vedkommende samfunns tradisjoner eller ritualer, være undergitt samme foreldelsesfrist som offentlige samlinger.

Artikkel 4

1. Den som har en stjålet kulturgjenstand i sin besittelse og må levere den tilbake, skal på tilbakeleveringstidspunktet ha rett til en rettferdig og rimelig erstatning, forutsatt at vedkommende verken visste eller med rimelighet burde ha visst at gjenstanden var stjålet, og kan bevise at den nødvendige aktsomhet ble utvist da gjenstanden ble ervervet.
2. Med forbehold for besitterens rett til erstatning som nevnt i foregående ledd skal det gjøres rimelige bestrebelser for å få den som overdro kulturgjenstanden til besitteren, eller enhver annen som tidligere har overdratt den, til å betale erstatningen, når dette er i samsvar med lovgivningen i staten der kravet er fremmet.
3. Når det kreves erstatningsutbetaling til besitteren fra den som har fremmet kravet, berører ikke dette sistnevntes rett til å kreve beløpet refundert fra en annen person.
4. For å kunne avgjøre hvorvidt besitteren utviste nødvendig aktsomhet, skal det tas hensyn til alle omstendigheter rundt ervervet, herunder partenes karakter, hvilken pris som er betalt, hvorvidt besitteren undersøkte i et med rimelighet tilgjengelig register over stjalne kulturgjenstander og i eventuell annen relevant informasjon og dokumentasjon som vedkommende med rimelighet kunne ha innhentet, og hvorvidt besitteren rådførte seg med tilgjengelige instanser eller tok andre skritt som en fornuftig person ville ha tatt under liknende omstendigheter.
5. Den som har kulturgjenstanden i sin besittelse, skal ikke være gunstigere stilt enn den person han eller hun har fått overdratt kulturgjenstanden fra, ved arv eller vederlagsfritt på annen måte.

Kapittel III

Retur av ulovlig utførte kulturgjenstander

Artikkel 5

1. En konvensjonsstat kan anmode domstolen eller annen kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat om å gi pålegg om retur av en kulturgjenstand som er ulovlig utført fra den anmodende stats territorium.
2. En kulturgjenstand som for utstillings-, forsknings- eller restaureringsfor-

mål har vært midlertidig utført fra den anmodende stats territorium i henhold til en tillatelse utstedt i samsvar med denne stats lovgivning om utførsel av kulturgjenstander med henblikk på vern av kulturarven, og som ikke er sendt tilbake i samsvar med vilkårene i tillatelsen, skal anses som ulovlig utført.

3. Domstolen eller annen kompetent myndighet i den anmodende stat skal gi pålegg om retur av ulovlig utførte kulturgjenstander dersom den anmodende stat fastslår at utførselen av gjenstanden i vesentlig grad går ut over ett eller flere av følgende forhold:
 - a) den fysiske bevaringen av gjenstanden eller av dens omgivelser;
 - b) gjenstandens helhet, når det dreier seg om en sammensatt gjenstand;
 - c) bevaring av informasjon, for eksempel av vitenskapelig eller historisk art;
 - d) et stammesamfunns eller et urbefolkningssamfunns tradisjonelle eller rituelle bruk av gjenstanden, eller fastslår at gjenstanden har vesentlig kulturell verdi for den anmodende stat.
4. Enhver anmodning som fremmes etter nr. 1 i denne artikkel, skal inneholde eller ha vedlagt de faktiske eller rettslige opplysninger som kan sette domstolen eller annen kompetent myndighet i stand til å avgjøre hvorvidt vilkårene i nr. 1 - nr. 3 er oppfylt.
5. Enhver anmodning om tilbakesendelse skal fremmes innen tre år fra tidspunktet da den anmodende stat fikk kjennskap til hvor kulturgjenstanden befant seg og til hvem som hadde det i sin besittelse, og under alle omstendigheter innen 50 år fra utførselsdatoen eller fra den dato gjenstanden skulle ha vært tilbakesendt i henhold til en tillatelse som nevnt i nr. 2 i denne artikkel.

Artikkel 6

1. Den som har en ulovlig utført kulturgjenstand i sin besittelse, og som ervervet gjenstanden etter at den ble ulovlig utført, skal på tilbakesendingstidspunktet ha rett til en rettfærdig og rimelig erstatning fra den anmodende stat, forutsatt at vedkommende på ervervstidspunktet verken visste eller med rimelighet burde ha visst at gjenstanden var ulovlig utført.
2. For å kunne avgjøre hvorvidt besitteren visste eller med rimelighet burde ha visst at kulturgjenstanden var ulovlig utført, skal det tas hensyn til alle omstendigheter rundt ervervet, herunder hvorvidt den eksporttillatelse som kreves etter den anmodende stats lovgivning, mangler.
3. Den som har kulturgjenstanden i sin besittelse og må returnere den til den anmodende stat kan, i stedet for erstatning, og dersom den anmodende stat samtykker, bestemme seg for:
 - a) å forbli gjenstandens eier; eller
 - b) å overføre eierskapet, mot betaling eller vederlagsfritt, til en person etter eget valg som er bosatt i den anmodende stat, og som kan gi de nødvendige garantier.
4. Utgiftene i forbindelse med tilbakesendelse av kulturgjenstander i henhold til denne artikkel skal dekkes av den anmodende stat uten at dette forhindrer denne stats rett til å søke utgiftene refundert fra enhver annen person.

5. Den som har gjenstanden i sin besittelse, skal ikke være gunstigere stilt enn den person han eller hun har fått overdratt kulturgjenstanden fra, ved arv eller vederlagsfritt på annen måte.

Artikkel 7

1. Bestemmelsene i dette kapittel får ikke anvendelse når:
 - a) utførselen av kulturgjenstanden ikke lenger er ulovlig på tidspunktet da det anmodes om tilbakesending; eller
 - b) gjenstanden ble utført mens den som skapte den var i live, eller innen 50 år etter vedkommendes død.
2. Uten hensyn til bestemmelsene i bokstav b) i foregående ledd får bestemmelsene i dette kapittel anvendelse når en kulturgjenstand ble skapt av ett eller flere medlemmer av et stammesamfunn eller et urbefolkningssamfunn til tradisjonell eller rituell bruk i vedkommende samfunn; gjenstanden skal da sendes tilbake til dette samfunn.

Kapittel IV

Alminnelige bestemmelser

Artikkel 8

1. Et krav i henhold til kapittel II og en anmodning i henhold til kapittel III kan fremmes for domstolene eller andre kompetente myndigheter i konvensjonsstaten der kulturgjenstanden befinner seg, samt for de domstoler eller andre kompetente myndigheter som ellers har domsmyndighet etter gjeldende regler i konvensjonsstatene.
2. Partene kan bli enige om å henvise tvisten til en domstol eller annen kompetent myndighet, eller til voldgift.
3. Det kan treffes midlertidige tiltak, herunder midlertidig forføyning, i henhold til lovgivningen i konvensjonsstaten der gjenstanden befinner seg, selv om kravet om restitusjon eller anmodningen om retur av gjenstanden fremmes for domstolene eller andre kompetente myndigheter i en annen konvensjonsstat.

Artikkel 9

1. Ingen bestemmelse i denne konvensjon skal være til hinder for at en konvensjonsstat kan anvende gunstigere regler for restitusjon og retur av stjalne eller ulovlig utførte kulturgjenstander, enn hva som er fastsatt i denne konvensjon.
2. Denne artikkel skal ikke tolkes slik at den innebærer en forpliktelse til å godta eller fullbyrde en avgjørelse avsagt av domstolen eller annen kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat, når den avviker fra bestemmelsene i denne konvensjon.

Artikkel 10

1. Bestemmelsene i kapittel II får anvendelse bare på en kulturgjenstand som er stjålet etter at denne konvensjon er trådt i kraft for staten der kravet

fremmes, forutsatt at:

- a) gjenstanden ble stjålet fra en konvensjonsstats territorium etter denne konvensjons ikrafttredelse for vedkommende stat; eller
 - b) gjenstanden befinner seg i en konvensjonsstat etter denne konvensjons ikrafttredelse for vedkommende stat.
2. Bestemmelsene i kapittel III får anvendelse bare på en kulturgjenstand som er ulovlig utført etter at denne konvensjon er trådt i kraft for den anmodende stat og for staten der anmodningen fremmes.
 3. Denne konvensjon legitimerer ikke på noen måte en ulovlig transaksjon, uansett art, som har funnet sted før denne konvensjons ikrafttredelse, eller der bestemmelser ikke får anvendelse etter nr. 1 og nr. 2 i denne artikkel, og den begrenser heller ikke noen stats eller annen persons rett til å fremme et krav i henhold til andre rettsmidler enn dem som foreligger innenfor rammen av denne konvensjon, om restitusjon eller retur av en kulturgjenstand som er stjålet eller ulovlig eksportert før denne konvensjons ikrafttredelse.

Kapittel V

Sluttbestemmelser

Artikkel 11

1. Denne konvensjon er åpen for undertegning på avslutningsmøtet for diplomatkonferansen for vedtakelse av utkastet til Unidroits konvensjon om internasjonal tilbakesendelse av stjålne eller ulovlig utførte kulturgjenstander, og vil forbli åpen for undertegning for alle stater i Roma til 30. juni 1996.
2. Denne konvensjon skal ratifiseres, godtas eller godkjennes av de stater som har undertegnet den.
3. Denne konvensjon er åpen for tiltredelse for alle stater som ikke er signatarstater, fra den dag den er åpen for undertegning.
4. Ratifikasjon, godtakelse, godkjenning eller tiltredelse er undergitt deponeering av et formelt dokument, utferdiget for formålet, hos depositaren.

Artikkel 12

1. Denne konvensjon trer i kraft den første dag i den sjette måneden etter deponeringsdatoen for det femte ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument.
2. Med hensyn til hver stat som ratifiserer, godtar, godkjenner eller tiltrer denne konvensjon etter deponeringen av det femte ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument skal denne konvensjon tre i kraft for vedkommende stat den første dag i den sjette måneden etter den dag den har deponert sitt ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument.

Artikkel 13

1. Denne konvensjon berører ikke internasjonale dokumenter som er rettslig bindende for en konvensjonsstat, og som inneholder bestemmelser om

- spørsmål som reguleres ved denne konvensjon, med mindre de stater som er bundet av et slikt dokument, avgir en erklæring om det motsatte.
2. Enhver konvensjonsstat kan inngå avtaler med en eller flere konvensjonsstater med sikte på å bedre anvendelsen av denne konvensjon i forbindelsene dem imellom. Stater som har inngått en slik avtale, skal oversende en kopi til depositaren.
 3. I forbindelsene seg imellom kan konvensjonsstater som er medlemmer av organisasjoner for økonomisk integrasjon eller av regionale enheter, erklære at de vil anvende disse organisasjoners eller enheters interne regler, og at de i disse forbindelser derfor ikke vil anvende de bestemmelser i denne konvensjon hvis virkeområde sammenfaller med virkeområdet for de interne regler.

Artikkel 14

1. Dersom en konvensjonsstat består av to eller flere territoriale enheter kan den, enten disse enheter har ulike rettssystemer med hensyn til de spørsmål som er omhandlet i denne konvensjon eller ikke, på tidspunktet for undertegning eller ved deponering av sitt ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument, erklære at denne konvensjon skal gjelde for alle dens territoriale enheter, eller bare for én eller enkelte av dem, og kan på ethvert tidspunkt erstatte denne erklæring med en ny erklæring.
2. Disse erklæringer skal meddeles depositaren, og skal uttrykkelig angi for hvilke territoriale enheter konvensjonen gjelder.
3. Dersom denne konvensjon i henhold til en erklæring avgitt i samsvar med denne artikkel, skal gjelde for ett eller flere, men ikke alle territoriale enheter tilhørende en konvensjonsstat, skal henvisning til
 - a) en konvensjonsstats territorium i artikkel 1 forstås som territoriet til en territorial enhet tilhørende vedkommende stat;
 - b) en domstol eller annen kompetent myndighet i konvensjonsstaten eller i den anmodede stat, forstås som en domstol eller annen kompetent myndighet i en territorial enhet tilhørende vedkommende stat;
 - c) konvensjonsstaten der kulturminnet befinner seg, i artikkel 8 nr. 1, forstås som den territoriale enhet tilhørende staten der kulturgjenstanden befinner seg;
 - d) lovgivningen i konvensjonsstaten der gjenstanden befinner seg, i artikkel 8 nr. 3, forstås som lovgivningen i den territoriale enhet tilhørende staten der gjenstanden befinner seg; og
 - e) en konvensjonsstat i artikkel 9 forstås som en territorial enhet tilhørende vedkommende stat.
4. Dersom en konvensjonsstat ikke avgir erklæring i henhold til nr. 1 i denne artikkel, skal denne konvensjon gjelde for samtlige territoriale enheter tilhørende vedkommende stat.

Artikkel 15

1. Erklæringer som er avgitt i henhold til denne konvensjon på undertegningstidspunktet, skal bekreftes i forbindelse med ratifikasjon, godtakelse eller godkjenning.
2. Erklæringer og bekreftelser på erklæringer skal være skriftlige, og de skal

- formelt meddeles depositaren.
3. En erklæring får virkning samtidig med at denne konvensjon trer i kraft for den berørte stat. Erklæringer som er formelt meddelt depositaren etter dette tidspunkt, får imidlertid virkning den første dag i den sjette måneden etter den dag de deponeres hos depositaren.
 4. Enhver stat som avgir en erklæring i henhold til denne konvensjon, kan på ethvert tidspunkt trekke erklæringen tilbake ved en formell, skriftlig underretning til depositaren. Tilbaketrekningen får virkning den første dag i den sjette måneden etter den dag underretningen deponeres.

Artikkel 16

1. Hver konvensjonsstat skal på tidspunktet for undertegning, ratifikasjon, godtakelse, godkjenning eller tiltredelse erklære at krav om tilbakelevering eller anmodninger om tilbakesendelse av kulturgjenstander som fremmes av en stat etter artikkel 8, kan forelegges den etter en eller flere av følgende framgangsmåter:
 - a) direkte for domstolene eller andre kompetente myndigheter i staten som avgir erklæringen;
 - b) gjennom en eller flere myndigheter som av vedkommende stat er utpekt til å motta slike krav eller anmodninger og overbringe dem til domstolene eller andre kompetente myndigheter i vedkommende stat;
 - c) gjennom diplomatiske eller konsulære kanaler.
2. Hver konvensjonsstat kan også utpeke de domstoler eller andre kompetente myndigheter som skal gi pålegg om restitusjon eller retur av kulturgjenstander etter bestemmelsene i kapittel II og III.
3. Erklæringer avgitt etter nr. 1 og nr. 2 i denne artikkel kan på ethvert tidspunkt endres ved en ny erklæring.
4. Bestemmelsene i nr 1- nr 3 i denne artikkel berører ikke bilaterale eller multilaterale avtaler mellom konvensjonsstatene om rettslig bistand i sivile saker og handelssaker.

Artikkel 17

Hver konvensjonsstat skal senest seks måneder fra den dag den deponerte sitt ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument, gi depositaren skriftlig informasjon på ett av konvensjonens offisielle språk om den lovgivning som regulerer utførsel av dens kulturgjenstander. Informasjonen skal ajourføres jevnlig etter behov.

Artikkel 18

Det kan ikke tas noen forbehold, bortsett fra de forbehold som uttrykkelig er tillatt ved denne konvensjon.

Artikkel 19

1. Denne konvensjon kan sies opp av enhver stat som er part, på ethvert tidspunkt etter den dag den trer i kraft for vedkommende stat, ved deponering av et oppsigelsesdokument hos depositaren.

2. En oppsigelse får virkning den første dag i den sjette måneden etter deponering av oppsigelsesdokumentet hos depositaren. Når det er angitt en lengre oppsigelsesfrist i oppsigelsesdokumentet, får oppsigelsen virkning når en slik lengre frist etter deponering av oppsigelsesdokumentet hos depositaren er utløpt.
3. Uten hensyn til en slik oppsigelse får denne konvensjon anvendelse på krav om tilbakelevering eller anmodninger om tilbakesendelse av en kulturgjenstand som er fremmet før den dag oppsigelsen får virkning.

Artikkel 20

Presidenten for Det internasjonale institutt for ensartet privatrett (Unidroit) kan jevnlig, eller på anmodning fra fem konvensjonsstater, kalle sammen en særskilt komité som skal se nærmere på hvordan denne konvensjon virker i praksis.

Artikkel 21

1. Denne konvensjon skal deponeres hos Republikken Italias regjering.
2. Republikken Italias regjering skal:
 - a) underrette alle stater som har undertegnet eller tiltrådt denne konvensjon, og presidenten for Det internasjonale institutt for ensartet privatrett (Unidroit) om:
 - i. hver ny undertegning eller deponering av et ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument, samt undertegningens eller deponeringens dato;
 - ii. hver erklæring avgitt i samsvar med bestemmelsene i denne konvensjon;
 - iii. tilbaketrekning av enhver erklæring;
 - iv. datoen for denne konvensjons ikrafttredelse;
 - v. avtaler som nevnt i artikkel 13;
 - vi. deponering av ethvert dokument om oppsigelse av denne konvensjon, samt datoen for deponering og datoen da oppsigelsen får virkning;
 - b) oversende bekreftede kopier av denne konvensjon til alle signatarstater, til alle stater som tiltrer konvensjonen, og til presidenten for Det internasjonale institutt for ensartet privatrett (Unidroit);
 - c) utføre andre oppgaver som vanligvis tilkommer en depositar.

Som bekreftelse på dette har de undertegnede, som er behørig bemyndiget til det, undertegnet denne konvensjon.

Utferdiget i Roma, tjuefjerde juni nitten hundre og nittifem, i ett original-eksemplarer på engelsk og fransk, med samme gyldighet for begge tekster.

Vedlegg

- a) Sjeldne zoologiske, botaniske, mineralogiske og anatomiske samlinger og arter; gjenstander av paleontologisk interesse;
- b) gjenstander som forteller om historien, herunder vitenskapens og teknologiens historie, militær- og samfunnshistorien, nasjonale ledere, tenkeres, vitenskapsmenns og kunstneres liv, samt hendelser av nasjonal betydning.

- ning;
- c) resultater av arkeologiske utgravninger (både lovlige og ulovlige) eller arkeologiske oppdagelser;
 - d) deler av oppstykkede kunstneriske eller historiske minnesmerker eller arkeologiske lokaliteter;
 - e) antikviteter som er eldre enn 100 år, slik som inskripsjoner, mynter og graverte segl;
 - f) gjenstander av etnologisk interesse;
 - g) gjenstander av kunstnerisk interesse, slik som
 - i. bilder, malerier og tegninger som helt og holdent er utført for hånd, på ethvert underlag og av ethvert materiale (med unntak av industrielle mønstre og hånddekorerte fabrikkfremstilte artikler);
 - ii. originale billedhuggerarbeider og skulpturer i ethvert materiale;
 - iii. originale raderinger, stikk og litografier;
 - iv. originale kunstneriske sammenstillinger og montasjer i ethvert materiale;
 - h) sjeldne manuskripter og inkunabler, gamle bøker, dokumenter og publikasjoner av særlig interesse (historisk, kunstnerisk, vitenskapelig, litterær osv.), enkeltvis eller i samlinger;
 - i) frimerker, stempelmerker og liknende, enkeltvis eller i samlinger;
 - j) arkiver, herunder fonografiske, fotografiske og kinematografiske arkiver;
 - k) møbler og innbo som er eldre enn 100 år, og gamle musikkinstrumenter.
-
-